373 [illegible]

Զ-32

21005

[illegible]

1909

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԵՒ ԲԵՍԱՐԱԲԻՈՅ ԹԵՄԱԿԱՆ
ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐԱՆՈՑԻ

1906-7—1908-9

ՈՒՍ. ՏԱՐԻՆԵՐԻ

ՀԱՇԻՒԸ

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ. Տպարան Ս. Աւագեանի. | Нахичевань н.-Д. Типогр. С. Я. Авакова.

1909

2010

№ 194
370
2074-ՀԱ
373[Ն. Նախիջեւան]
Հ-39

Հ.Ս.Խ.Հ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
С.С.Р.А Публичная Библиотека
7/Ⅱ. 1922
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԵՒ ԲԵՍԱՐԱԲԻՈՅ ԹԵՄԱԿԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐԱՆՈՑԻ

1906-7—1908-9 ՈՒՍ. ՏԱՐԻՆԵՐԻ

ՀԱՇԻՒԸ

1004
15358

ՊԵՏԱԿԱՆ-ՀԱՆՐԱՅԻՆ
Հ. Հ.
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
„ՄՇԱԿ“
ԼՐԱԳՐԻ

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ.
Տպարան Ս. Աւագեանի.

Нахичевань н.-Д.
Типогр. С. Я. [illegible]а.

1909

8199

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՄՇԱԿ» ԼՐԱԳՐԻ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Նոր Նախիջևանի և Բեսարաբիոյ Թեմական Հոգևոր Դպրանոցի կանոնադրութեան 17-րդ յօդուածի ԻԱ. պարբերութեան համաձայն՝ Հոգաբարձութիւնս պարտք է համարում առանձին տպագրութեամբ ի լոյս ընծայել իւր երեքամեայ պաշտօնավարութեան համառօտ տեղեկագիրը, այն է՝ Դպրանոցի տնտեսական կառավարութեան հաշիւը, դրամական ելումուտքի պատկերը և ուսումնական ընթացքի տեղեկագիրը 1906-7, 1907-8 և 1908-9 ուսմ. տարիների մասին։

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆՍ ԿԱԶՄԸ.

Հաշուատուութեան երեքամեայ շրջանում Դպրանոցի Հոգաբարձութեան անդամներն էին՝ պ. պ. Զուբարեան Գէորգ, Շլթեան Գէորգ, Պալեան Յովհաննէս, Միրզոյեան Յակոբ, Ռէիզեան Գէորգ և Խոճայեան Կարապետ, որոնք իրենց պաշտօնի մէջ հաստատուած են հոգելոյս տ. տ. Մկրտիչ կաթողիկոսի սրբատառ կոնդակով 1906 թ. սեպտ. 9-ին։ Հոգաբարձուներից պ. Գ Շլթեանը, որ նախկին կազմի ժամանակ վարում էր Դպրանոցի գանձապահի պաշտօնը, շարունակեց վարել նոյն պաշտօնը մինչև նոր գանձապահ պ. Գ. Ռէիզեանի ընտրութիւնը, որ տեղի ունեցաւ 1906 թ. սեպտ. 21-ին։ Գ. Ռէիզեանը գանձապահի պաշտօնը վարեց մինչև 1908 թ. Ապրիլի 21-ը, ապա, նորա հրաժարուելու պատճառով, գանձապահի պաշտօնը վարեց Հոգաբ. փոխ-նախագահ բարձ. Տ. Մուշէ վարդապետը ժամանակաւորապէս, մինչև 1908 թ. Սեպտ. 25-ը, երբ գանձապահի պաշտօնը յանձնուեցաւ պ. Յովհ. Շլթեանին, որ և մինչև օրս վարում է նոյն պաշտօնը։

Հոգաբարձութեանս կազմի մէջ այս երեքամեայ շրջանում հետևեալ փոփոխութիւնները տեղի ունեցան։

1907 թ. մարտի 10-ին պ. Գէորգ Շլթեանը հրաժարուեցաւ Հոգ. անդամի կոչումից, ուստի և, կանոնադրութեան 15-րդ յօդուածի համաձայն, պաշտօնավարելու հրաւիրուեցաւ առաջին թեկնածու պ. Աբգար Դերիջանեանը, որին յանձնուեցաւ նաև Դպրանոցի դատաստանական գործերի վարումը։

1908 թ. Սեպտ. 10-ին Հոգ. անդամի կոչումից հրաժարուեցաւ պ. Յովհաննէս Պալեանը անձնական տկարութեան պատճառով և նորա տեղը հրաւիրուեցաւ երկրորդ թեկնածու պ. Յովհաննէս Շլթեանը։

Որովհետև Դպրանոցիս, իբրև գիշերօթիկ դպրոցի, տնտեսական կառավարութիւնը առանձին հոգածութեան և մշտական հսկողութեան կարիք ունի և անկարելի է այդ

գործի ամբողջ ծանրութիւնը Հոգաբարձութեանս գանձապահ անդամի վրայ բառնալ, ուստի և պ. պ. Խոճայեանի, Միրզոյեանի, գանձապահ-հոգաբարձուի և տեսչի անդամութեամբ կազմուած է մի տնտեսական խորհուրդ, որը և վարում է Դպրանոցիս տնտեսական կառավարութեան վերաբերեալ ամէն ճիւղերը։ Բացի այդ՝ Դպրանոցս ունի նաև յատուկ տնտես, որը հոգում է առօրեայ ամէն տեսակ մանր ծախսերը՝ համաձայն անտեսական խորհրդի կամ գանձապահի ցուցմունքներին և կարգադրութիւններին։

Հաշուատուութեան երեքամեայ ընթացքում Հոգաբարձութեանս խորհրդարանը՝ առաջնորդական փոխանորդ բարձր. Տ. Մուշէ վարդապետի նախագահութեամբ՝ ունեցել է 53 նիստ և զբաղուել է Դպրանոցի բարեկարգութեան, առաջադիմութեան և նիւթական ապահովութեան վերաբերեալ այն ամէն խնդիրներով, որոնք, Դպրանոցի կանոնադրութեան համաձայն, վերապահուած են Հոգաբարձական մարմնի իրաւասութեանը և, որպէս զի հայ հասարակութիւնը կարող լինի գէթ հարևանցօրէն ծանօթութիւն ունենալ խորհրդարանիս պարապմանց առարկաներին՝ Հոգաբարձութիւնս պարտք է համարում դոցանից էականները արձանագրել այստեղ։

ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ՀԱՍՈՅԹՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ.

Բ ա ր ձ ր ա գ ո յ ն կամքով հաստատուած դպրանոցական հիմնական կանոնների 2-րդ յօդուածով սահմանուած են եկամուտի այն ամէն աղբիւրները, որոնցմով պիտի պահպանուի ու կառավարուի մեր Թեմական դպրանոցը։ Յիշեալ յօդուածը խմբագրուած է այսպէս. «Դպրանոցս կառավարի՝ ա. արդեամբք եկեղեցեաց Հայոց վիճակին Նոր Նախիջևանի և Բեսարաբիոյ. բ. արդեամբ դպրանոցապատկան տան Խալիբեան ուսումնարանի, որ 'ի Թէոդոսիա, և այլոց կալուածոց. գ. կամաւոր նուիրանօք յօգուտ դպրանոցին»։

Դպրանոցի կանոնադրութեան վերոյիշեալ 2-րդ յօդուածի համաձայն, երջանկայիշատակ տ. տ. Գէորգ Դ. Կաթողիկոսն ամենայն Հայոց՝ կազմել տալով վիճակիս այն եկեղեցիների ցուցակը, որոնք պէտք է նպաստամատոյց լինեն Դպրանոցիս պահպանութեանը, 1881 թ. յուլիսի 24-ին արձակած, թ. 272 սրբատառ կոնդակով բարեհաճել է հաստատել նոյն ցուցակը 'ի գործադրութիւն, միաժամանակ որոշելով նաև իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ տալու տարեկան օժանդակութեան գումարը։

'Ի կատարումն Հայրապետական այս բարեհաճ կարգադրութեան, ժամանակի Թեմական առաջնորդը, նոյն 1881 թ. օգոստոսի 17-ին, թ. 146 առաջադրութեամբ, պատուիրած է վիճակային ատեանին հրամանագրել «ստորագրեալ զմին բարեջան երեսփոխանաց եկեղեցեաց Հայոց վիճակիս, զի փոյթ կալցին անպատճառ ց 15 սեպտեմբերի իւրաքանչիւր ամի անխափան հասուցանել 'ի հոգաբարձական խորհրդարան Թեմ. Հոգ. Դպրանոցի վիճակիս 'ի Նոր Նախիջևան քաղաք, իւրաքանչիւրն զյատկացեալ յեկեղեցւոյ 'ի տեսչութեան իւրում եղելոյ զգումարն յօժանդակութիւն տարեւորական ծախուց Դպրանոցին առանց որևէ պատճառաբանութեանց»։

Հայրապետական կոնդակով հաստատուած նպաստամատոյց եկեղեցեաց ցուցակի մէջ մտած են 38 անուն եկեղեցի, որոնց ամէնքի տալու տուրքի գումարն է 4130 ռ. տարեկան. այս գումարից 1000 ռուբ. դրուած է Ս. Պետերբուրգի և Մոսկուայի եկեղեցիների վրայ։

Ժամանակի ընթացքում սակայն նպաստամատոյց 38 անուն եկեղեցիներից շատերը դադարել են սահմանուած նպաստները տալուց և ներկայումս Դպրանոցի պահպանութեան մասնակցում են միայն 15 եկեղեցի, որոնցից 12-ը՝ Նախիջևանի և գիւղերի եկեղեցիներն են, 1-ը՝ Նախիջևանի Ս. Խաչ վանքը, 1-ը՝ Ս. Պետերբուրգի և 1-ը՝ Մոսկուայի եկեղեցին։

Սկզբնական ցուցակի մէջ եղած և ժամանակի ընթացքում նպաստները կարճած եկեղեցիներն են.

1.	Քիշնևի Ս. Աստուածածին եկեղեցին		25	ռուբլի	
2.	Ագքերմանի » »		100	»	
3.	Օրհէյի » »		10	»	
4.	Իսմայիլի » »		10	»	
5.	Հօթինի Ս. Յովհաննու Մկրտչի եկ.		10	»	
6.	Հնչեշտի Ս. Աստուածածին եկեղեցին		50	»	
7.	Օդեսսայի Ս. Լուսաւորիչ	»	50	»	
8.	Գրիգորիուպօլի Ս. Պետրոս-Պօղոսի		40	»	
9.	» Ս. Աստուածածին		35	»	
10.	Խարասուբազարի Ս. Փրկիչ վանքը		100	»	
11.	» Ս. Ածածին եկեղեց.		50	»	
12.	Սիմֆերոպօլի »	»	100	»	
13.	Հին Խրիմի »	»	35	»	
14.	Օրբազարի »	»	25	»	
15.	Նողայսկի »	»	10	»	
16.	Բահչեսարայի »	»	10	»	
17.	Եւպատորիայի Ս. Նիկողայոս	»	10	»	
18.	Թէոդոսիայի Ս. Հրեշտակապետաց	»	15	»	
19.	» Ս. Գէորգ	»	10	»	
20.	» Ս. Յովակիմայ Աննայի	»	10	»	
21.	Մելիտոպօլի Ս. Ածածին	»	10	»	
22.	Կերչի Ս. Հրեշտակապետաց	»	10	»	
23.	Հին Խրիմի Ս. Խաչ վանքը	»	100	»	825 ռուբ.

Ինչպէս վերը յիշատակուեցաւ, Մոսկուայի եկ. խորհրդի վրայ տուրք դրուած էր տարեկան 250 ռուբլի, որ և անխափան ստացվում էր մինչև օրս։ 1909 թ. Մարտի 17, թ. 86 գրութեամբ Սրբազան Առաջնորդը հաղորդում է, որ Մոսկուայի եկ. խորհուրդը որոշել է 1909—10 ուս. տարուանից Դպրանոցի պահպանութեան համար 250 ռուբլու փոխարէն տալ միայն 100 ռուբլի։

Այսպէս, ուրեմն, Դպրանոցս տարէցտարի զրկուել է և շարունակում է զրկուել այն նպաստադրամներից, որոնք հոգևոր և մարմնաւոր իշխանութիւնների կողմից սահմանուած են իբրև նորա պահպանութեան միայուն աղբիւրներ։ 'Ի նկատի ունենալով վերոյիշեալները, Հոգաբարձական Խորհուրդս պարտք համարեց զեկուցանել այդ մասին Սրբազան Առաջնորդին և խնդրել, որ Նորին Գերապատուութիւնը բարեհաճի հարկադրական միջոցներ ձեռք առնել և շրջաբերական խստիւ հրաման արձակել զանցառու

երեսփոխանների անունով, որպէսզի ամէն տարի, անթերի և անխափան, փոյթ ունենան ուղարկել Դպրանոցիս պահպանութեան համար իրենց եկեղեցիներից սահմանուած տուրքը։

Դպրանոցի գործերից երևում է, որ նորա բացման օրից մինչև 1901—2 ուս. տարին Ս. Պետերբուրգի եկեղեցական խորհուրդը նպաստ տուած է եղել տարեկան 750 րուբլի։ 1901—2 ուս. տարուանից, համաձայն դպր. Հոգաբարձութեան խնդրին և Սրբազան Առաջնորդի միջնորդութեան, Ս. Պետերբուրգի եկեղեցական խորհուրդը հնարաւոր է համարել վեց տարի շարունակ տարեկան 750 ռուբլի նպաստի փոխարէն տալ 3000-ական ռուբլի։ Պայմանաւորուած վեց տարին լրանալուց յետոյ Եկ. Խորհուրդը հաղորդեց, որ 1907 թուից տրուելիք նպաստը իսպառ պիտի կարճուի և նախահաշուի մէջ մտցնուելու չէ։ Այս կարգադրութեան մասին զեկուցանելով Սրբազան Առաջնորդին, Խորհրդարանս խնդրեց անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնել և յորդոր կարդալ Ս. Պետերբուրգի Եկ. խորհրդին, որ դա չզլանայ լցուցանելու իւր պարտքը դէպի թեմական միակ միջնակարգ ազգային կրթարանը և, եթէ այս կամ այն պատճառով անկարող է նա շարունակել 3000 ռուբլի նպաստի տուչութիւնը, որին աւելի քան երբեք կարիք ունի դպրանոցս, գէթ Հայրապետական կոնդակով սահմանուած 750 ռուբլին պարտք համարէ անխափան հասցնելու վարչութեանս։ Եւ Ս. Պետերբուրգի եկ. խորհուրդը հնարաւոր համարեց շարունակել միայն 750 ռուբլի նպաստի տուչութիւնը։

1908 թ. Մարտի 6-ին գումարուած նիստում, Հոգաբարձութիւնս՝ ՚ի նկատի ունենալով Դպրանոցի հասոյթների նուազումը, պարտք համարեց ի նորոյ դիմել Ս. Պետերբուրգի Եկ. խորհրդին, որ ըստ չափու հնարաւորութեան աւելացնէ դա մնայուն նպաստի չափը։ Այս նպատակով և Հոգաբարձութեանս յանձնարարութեամբ Ս. Պետերբուրգ ուղևորուեցան Խորհրդարանի անդամներ պ. պ. Ռէիզեան Գէորգ և Խոճայեան Կարապետ։ Այս առաքելութեան արդիւնքն եղաւ այն, որ Ս. Պետերբուրգի եկեղեցական խորհուրդը, բացի 750 ռուբլի մնայուն նպաստից, յատկացուց մի տարով միայն մի հազար ռուբլի օժանդակութիւն, որ և ստացուած է 1908—9 թ. ուս. տարուայ ընթացքում։

Ներկայ տարուայ Յունիսի 16-ին Հոգաբարձութիւնս, Սրբազան Առաջնորդի նախագահութեամբ ժողով գումարելով, վերստին խորհրդածութիւն ունեցաւ դրամական այն ճգնաժամի մասին, որի մէջ գտնվում է դպրանոցս Խալիբեան դպրոցի պարապ մնալուն պատճառով, և՝ ի նկատի ունենալով՝ որ եղած հասոյթներով իսպառ անկարելի պիտի լինի կառավարել և պահպանել դպրանոցը 1909—10 ուս. տարուայ մէջ, որոշեց ընդ ձեռն Սրբազան Առաջնորդի կրկին դիմել Ս. Պետերբուրգի եկեղեց. խորհրդին, իբրև մեր թեմի միակ կարող համայնքին, և՝ հրաւիրելով նորա լուսամիտ ուշադրութիւնը դպրանոցիս վրայ, որ կարևոր դեր ունի կատարելու հարաւային Ռուսիայում սփռուած հայ գաղթականութեան լուսաւորութեան և պահպանութեան գործում, խնդրել, որ մինչև Խալիբեան դպրոցի շէնքի վաճառման կամ վարձատուութեան խնդիրը գլուխ գալը յատկացնէր դպր. պահպանութեան համար բացի 750 ռուբլի նպաստից նաև այն 3000 ռուբլին, որ ցարդ ստացվում էր Խալիբեան դպրոցից։

Դպրանոցի եկամուտի աղբիւրները աւելացնելու և 1908—9 ուս. տարուայ բացը

ծածկելու նպատակով Խորհրդարանս, 1908 թ. յունիսի 4-ի կարգադրութեան համաձայն, դիմած էր Ն. Նախիջևանի Ս. Խաչ Վանքի վանական կառավարութեան, որ դա իւր հասոյթներից բարեհաճի յատկացնել դպրանոցիս պահպանութեան համար որև է նպաստ։ Վանական Կառավարութիւնը հնարաւոր համարեց յարգել խորհրդարանիս խնդիրը և 1908—9 ուս տարուայ համար Վանքի հասոյթներից որոշեց դպրանոցի պահպանութեան համար յատկացնել միանուագ 1200 ռուբլի նպաստ, որի հաշուին սակայն 1908—9 ուս. տար. մէջ ստացուած է միայն 350 ռուբլի. մնացած 850 ռուբլին թէև նոյնպէս ստացուած է, բայց՝ ներկայ տարուայ հաշիւները փակուած լինելուն պատճառով՝ այդ գումարը մուտք գրուած է 1909—10 ուս. տարուայ հաշուի մէջ։

Նոյն նպատակով խորհրդարանս դիմել էր նաև Նոր Նախիջևանի Եկեղեցական Հոգաբարձութեան, որ դա չմերժէ 1908—9 ուս. տարուանից Գասպար Պոպովի անուան գիշերօթիկ կամ երթևեկ սաներ պահել նաև դպրանոցի մէջ, որով թէ՝ այս վերջինս շահուած և թէ հանգուցեալի կտակաւոր աւանդութիւնը ամբողջովին գործադրուած կը լինէր։ Ի հետևումն խորհրդարանիս այս միջնորդութեան Եկ. Հոգաբարձութիւնը ևս հնարաւոր համարեց բացի Վ. Ախչիեանի, Նախկին մարդասիրական ընկերութեան և Մ. Նալբանդեանի անունով պահուող գիշերօթիկ սաներից, առաջին և երկրորդ կարգի երթևեկ սաներ ևս պահել Գ. Պոպովի անունով, որոնց ուսման վարձ 1908—9 ուս. տարուայ մէջ նոյն Հոգաբարձութիւնից ստացուել է 1135 ռուբլի։

ՆԱԽԿԻՆ ԽԱԼԻԲԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՏԱՆ ՎԱՐՁԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ։

Թէոդոսիայի նախկին Խալիբեան ուսումնարանի շէնքը 1874 թուից վարձու տրուած էր Ուսուցչական ինստիտուտին։ Առաջին վեց տարին ինստիտուտը վճարել է վարձ 1500 ռուբլի, կարևոր նորոգութիւնները իւր հաշուով անելու պայմանով, իսկ յաջորդ տարիները վարձակալութեան գինը եղած է 3000 ռուբլի։ 1907 թ. յուլիսի 1-ին լրացաւ վարձակալութեան վերջին 4 տարուայ պայմանաժամը. մինչ այդ Խորհրդարանիս և Վարժապետանոցի վարչութեան միջև սկսուած էր բանակցութիւն՝ ապագայ վարձատուութեան պայմանները մշակելու և անհրաժեշտ նորոգութիւնները անելու համար. սակայն 1907 թ. յունիսի 6-ին պ. վերատեսուչը հաղորդելով, թէ ինստիտուտի ապագան անորոշ վիճակի մէջ է, և կարող է պատահել, որ այդ հաստատութիւնը, իշխանութեան կարգադրութեամբ, Թէոդոսիայից տեղափոխուի է ուրիշ քաղաք, խնդրում էր նոր պայման կապել միայն մի տարով, այսինքն մինչև 1908 թ. յուլիսի 1-ը։ Ի նկատի ունենալով, որ ինստիտուտը իւր վաղեմի վարձակալն է, և գուցէ իւր մերժումով խանգարած կ՚լինի ուսումնարանի պարապմանց կանոնաւորութիւնը—Հոգաբարձութիւնս հնարաւոր համարեց յարգել պ. վերատեսչի խնդիրը։

1908 թ. մայիսի 14-ին պ. վերատեսուչը հաղորդեց, թէ ինստիտուտը յուլիսի 1-ից տեղափոխվում է ուրիշ կայարան, ուստի և խնդրում էր լիազօրել մէկին՝ ընդունելու Խալիբեան դպրոցի շէնքը սահմանուած ժամանակին։ Շէնքը ընդունելու և համապատասխան արձանագրութիւնը ստորագրելու նպատակով խորհրդարանիս կողմից ուղևորվում է Թէոդոսիա քարտուղար պ. Յակոբ Բողդանեանը։

Այսպէս, ուրեմն, 34 տարի շարունակ վարձակալ ունենալուց յետոյ, Խալիբեան

դպրոցի շէնքը 1908 թ. յուլիսի 1-ից պարապ է մնում, որով և դպրանոցս ոչ միայն զրկվում է տարեկան 3000 ռուբլի եկամուտից, այլ և ստիպուած է լինում նորա ապահովագրութեան, հարկի հատուցման և պահապանների վարձատրութեան համար իւր հասոյթներից ևս ծախսել 1000—1100 ռուբլի տարեկան։

Հոգաբարձութիւնս ամէն կերպ հետամուտ եղաւ գտնելու նոր վարձակալ կամ այլ կերպ շահագործելու յիշեալ շինուածքը, բայց ամէն ջանք և աշխատանք ապարդիւն անցան։ Մինչդեռ Հոգաբարձութիւնս զբաղուած էր Խալիբեան դպրոցի տան ապագայ վիճակը կարգադրելու ծանր խնդրով, որի բաւարար լուծումից ոչ նուազ կախումն ունի անշուշտ դպրանոցիս նիւթական ապահովութեան գործը, հասաւ Թէոդոսիայի հայոց եկեղեցւոյ նախկին երեսփոխան պ. Զայցևի հեռագիրը, թէ կառավարութիւնը իւր պէտքերի համար կամենում է գնել Խալիբեան դպրոցի շէնքը։

'Ի նկատի ունենալով այդ հեռագիրը և ուշադրութեան առնելով այն հանգամանքը, որ ա. Խալիբեան դպրոցի շէնքը, քաղաքից դուրս գտնուելով և յատկապէս դպրոցի համար կառուցուած լինելով, շատ դժուարութեամբ վարձու պիտի արուի. բ. որ այդ շէնքը ներկայումս կարօտութիւն ունի հիմնական ու մեծածախս նորոգութեան թէ՛ ներքուստ և թէ՛ արտաքուստ, և գ. որ եթէ այս տունը պարապ մնայ, նորա պահպանութեան համար տարեկան 1000 ռուբլից աւելի ծախք պէտք է լինի, Խորհրդարանս որոշեց սկզբունքով ընդունել վաճառման անհրաժեշտութիւնը և նպատակայարմարութիւնը, եթէ միայն ձեռնտու պայմանով գնող գտնուի, ուստի և պարտք համարեց հեռագրով խնդրելու պ. Զայցևին, որ նեղութիւն յանձն առնէ ճարտարապետի միջոցով որոշելու այդ տան նիւթական արժէքը և իւր դիտողութիւնների հետ ներկայացնէ Խորհրդարանիս։ 'Ի կատարումն այս յանձնարարութեան պ. Զայցևը՝ տեղեկագրելով, թէ ճարտարապետը շինուածքի նիւթական արժէքը գնահատել է 102 հազար ռուբլի, առաջարկում էր ծախու գինը սահմանել 120 հազար ռուբլի՝ շինութեանը պատկանող հողաբաժնի հետ մէկտեղ։ Համաձայն այս ցուցմունքներին և 'ի նկատի ունենալով ընդհանրապէս տարեկան 3000 ռուբլի վարձագինը, որ մինչ այդ ստանում էր Դպրանոցս այդ կալուածքից, Խորհրդարանս հնարաւոր համարեց Խալիբ. դպրոցի և մօտ 10 հազար քառակ. սաժ. հողաբաժնի ծախու գինը յայտարարել 120 հազար ռուբլի՝ լիազօրութիւն տալով միաժամանակ պ. Զայցևին բանակցութիւն վարել այդ մասին պ. Նահանգապետի հետ։

Պ. Զայցևի այս սիրայօժար միջամտութիւնից անկախ, 1908 թ. մայիսի 4-ի Հոգաբարձ. ժողովի կարգադրութեամբ և նորա լիազօրութեամբ, Թէոդոսիա ուղևորուեցաւ Խորհրդարանի անդամ պ. Գէորգ Զուբարը՝ մանրամասն ծանօթանալու Խալիբ. դպրոցի վաճառման և յարակից խնդիրների հանգամանքներին, որպէս նաև 'ի յայտ բերելու նոյն շինութեանը պատկանող հողաբաժնի սահմանները, իսկ ապա ուղևորուել Սիմֆերոպոլ՝ անձամբ հետամուտ լինելու պ. Նահանգապետի յարուցած խնդրին։ Յունիսի սկիզբները Նախիջևան վերադառնալով պ. Զուբարը զեկուցեց, թէ ինքը ներկայացել է պ. փոխ.—Նահանգապետին, որի առաջարկութեամբ և մատուցել է տեղեկագիր Խալիբեան դպր. տան վաճառման պայմանների մասին ընդհանուր գծերով միայն, իսկ մանրամասնութիւնները խոստացել է ներկայացնել Նախիջևան վերադառնալուց և իւր ուղևորութեան մասին Հոգաբարձական Խորհրդին զեկուցանելուց յետոյ։

Համաձայն այս խոստման և Խորհրդարանիս հաճութեամբ պ. Զուբարը 1908 թ. յունիսի 8-ին ուղարկեց պ. Նահանգապետին վաճառման պայմանների մասին լրացուցիչ տեղեկագիր, որի գլխաւոր հիմունքներն են. ա. Հոգաբարձութիւնը ստանում է կառավարութիւնից 40 հազար ռուբլի առձեռն դրամ, կալուածագիրը կնքելուց յետոյ անմիջապէս. բ. մնացած 80 հազարը Հոգաբարձութիւնս պիտի ստանայ 4 տարուայ ընթացքում, 20-ական հազար ռուբլի տարին, որ պիտի հատուցանէ պետական գանձարանը ամէն տարուայ վերջին, 100-ին 6% հաշուելով։

Մինչդեռ խորհրդարանս զբաղուած էր Խալիբ. դպր. շէնքի վաճառման գործը գլուխ բերելու խնդրով, հասաւ Ս. Էջմիածնի Սինոդի 1908 թ. օգոստ. 22, թ. 2145 հրամանը, որ է՝ «զվախճանական լուծումն խնդրոյ վաճառելոյ շինութեան Խալիբեան դպրանոցի բարւոք համարելով թողուլ մինչ ցընտրութիւն և ցհաստատութիւն նորոգ Հայրապետի ազգին՝ կարճել զայս գործ»։

Ներկայումս Հոգաբարձութեանս մէջ ստացուած մասնաւոր տեղեկութիւններից երևում է, որ կառավարութիւնը՝ չափազանց թանգ համարելով նշանակուած գինը՝ խիստ հրաժարուել է Խալիբ. դպրոցի շէնքը ձեռք բերելու մտադրութիւնից, որովհետև պ. Նահանգապետի կազմած յանձնաժողովը առ առաւելն 45 հազար ռուբլի է գնահատել յիշեալ կալուածքի արժէքը։

Աւելորդ չէ համարում Հոգաբարձութիւնս աւելացնել այստեղ և այն, որ 1875 թ. ազգային լուսաւորութեան նախարարութեան կողմից ևս առաջարկութիւն է լինում նախկին հոգևոր Դպրոցի *) վարչութեանը վաճառել Խալիբեան դպրոցի տունը յիսուն հազար ռուբլի։ Դպրանոցի այն ժամանակուայ վարչութիւնը՝ ընդունելով յիշեալ առաջարկութիւնը և իւր պատճառաբանեալ կարծիքը ներկայացնելով Ս. Սինոդին, խնդրում է դորա թոյլտուութիւնը վաճառելու յիշեալ կալուածքը 75 հազարի։ Սինոդը նախ թոյլ է տալիս Դպր. Վարչութեան ընդունելու նախարարութեան այս առաջարկը՝ յանձնարարելով միևոյն ժամանակ, որ խորհրդարանը ծախու գինը սահմանէ 90 հազար ռուբլի. սակայն մէկ ամիս չանցած Սինոդը փոխում է իւր այս վճիռը և, ըստ հրամանի Նորին Ս. Օծութեան, կարգադրում է վաճառել յիշեալ տունը ոչ պակաս քան 110 հազարի։

Նախարարութիւնը, որ սկզբում առաջարկած է եղել 50 հազար, վերջը համաձայն է եղել տալ 60 հազար, իսկ ապա—նաև 75 հազար՝ յայտնելով միաժամանակ, որ 75 հազարը վերջին գինն է։ 'Ի վերջոյ Ս. Սինոդը կարգադրում է իջեցնել գինը 85 հազարի, բայց մինիստրութիւնը՝ խիստ հրաժարուելով 85 հազար տալուց՝ դադարեցնում է իւր բանակցութիւնը։

ԴՊՐԱՆՈՑԻ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԽԸ-ԼՐՏՈՒԽՄՆԵՐԸ։

1906 թ. Նոյեմբերի 8-ին լրացաւ Դպրանոցիս գոյութեան քսանհինգամեակը։ Հոգաբարձութիւնս՝ որոշած լինելով հանդիսապէս տօնել այդ նշանակալից օրը, արդէն տեսել էր պատշաճաւոր պատրաստութիւնը և, որպէսզի քաղաքիս հասարակութիւնը և ազգային ու հասարակական հաստատութիւնները դիւրութիւն ունենան մասնակցելու

*) Որ 1881 թ. վերածուեց Թեմական Դպրանոցի.

դպրոցական այս հանդէսին, հնարաւոր էր համարած յոբելինական բուն տօնը կատարել կիրակի, նոյեմբերի 12-ին։ Սակայն նոյեմբերի 10-ին դպրոցի հիւանդանոցի մէջ կնքեց իւր մահկանացուն գիշերօթիկ աշակերտ Ա. դասարանցի Լևոն Քերեստեճեանը. այդ իսկ պատճառով դպր. քսանհինգամեակի հանդիսակատարութիւնը յետաձգուեցաւ մինչև նոյեմբերի 19-ը։ Սակայն այդ օրը ևս անկարելի եղաւ յոբելինական հանդէսը կատարել, որովհետև աշակերտների մէջ այդ միջոցները խլրտումներ կային, այնպէս որ՝ ի նկատի ունենալով աշակերտների յուզուած տրամադրութիւնը և կամենալով խոյս տալ հաւանական անախորժութիւններից, Խորհրդարանս որոշեց քսանհինգամեակի հանդիսակատարութիւնը անորոշ ժամանակով յետաձգել։

Դպրանոցիս Հոգաբարձութիւնը, օգտուելով բարեպատեհ առթից, նպատակ ունէր հայ հասարակութեան լայն աջակցութեան դիմել, դպրանոցի նիւթական դրութիւնը բարւոքելու համար։ Եւ, արդարև, հասարակութիւնը և զանազան հաստատութիւններ արդէն սկսել էին պատրաստութիւններ տեսնել, արժանապէս մասնակցելու լուսաւորութեան այդ տօնին թէ դրամական նուէրներով, թէ որդեգիրներ պահելով և թէ այլ միջոցներով դպրանոցիս յոբելեանի օրը յաւերժացնելու համար, սակայն գործը մնաց առկախ՝ արդէն վերը յիշուած պատճառներով։

Տեղւոյս Բարեգործական Ընկերութիւնը դպրանոցի յոբելեանի առթիւ ուղարկել էր Հոգաբարձութեանս տրամադրութեանը իւր հրատարակութիւններից՝ 250 օրինակ Ռ. Պատկանեանի երկերի III-րդ հատորը և 50 օրինակ Մ. Նալբանդեանի երկերի երկհատորը՝ աշակերտներին ձրիապէս բաժանելու համար։ Նոյն նպատակով և նոյն առթիւ պ. Գրիգոր Զալխուշեանը ևս նուիրաբերած է իւր հեղինակած «Հայկական հարցը» գրքոյկից 300 օրինակ, իսկ պ. Միքայէլ Թումաջեանը Եկեղեցական Հոգաբարձութեան յանձնել է մի հազար ռուբլի, որպէս զի դրա տոկոսով սան պահուի դպրանոցում։

Խորհրդարանս աւելորդ չէ համարում համառօտակի մէջ բերել այստեղ աշակերտական խլրտումների և յարակից դէպքերի հանգամանքները։

Վաղամեռիկ Քերեստէճեան Լևոն աշակերտի թաղման հանդէսին, որին ներկայ էր հոգաբարձական և մանկավարժական կազմը, IV դասարանի աշակերտ Պօղոսեան Գալուստը դամբանական է խօսում եկեղեցում և՝ հանգուցեալի մահը վերագրելով դպրանոցի մէջ տիրող կարգերին ու ռեժիմին և յատկապէս գիշերօթիկների անցուցած կեանքին՝ դպրանցիս օթեանները անուանում է «ճահիճ» և այլն։

Նոյն օրը մանկավարժական ժողովը արտակարգ նիստ է գումարում, քննում է Պօղոսեան աշակերտի այդ արարքը և՝ ի նկատի ունենալով, որ դպրանոցի աշակերտութեան իրաւունք է տրուած օրինական ճանապարհով գումարումներ ունենալ և իրենց ցաւերն ու տրամադրութիւնները հասցնել դպր. վարչութեան, ուրեմն և՝ Պօղոսեանը հնար և միջոց ունէր իւր դիտողութիւնները և ցանկութիւնները հասցնել ուր հարկն է, մինչդեռ նա լաւագոյն է համարած հրապարակական կոչ անել եկեղեցւոյ մէջ՝ անախորժութիւն և բարդութիւն յառաջ բերելու նպատակով,—միաձայն որոշում է Պօղոսեան աշակերտին արձակուած համարել։ Նոյեմբերի 14-ին Հոգաբարձական խորհուրդը հաստատում է մանկ. ժողովի այս որոշումը։ Պօղոսեանի արձակման մասին եղած վճիռը IV, V և VI դասար. աշակերտների մէջ դժգոհութիւն է առաջ բերում, որ ապա փոխվում է խռովութեան. նոքա մատուցանում են Խորհրդարանիս մի բողոք, որով Պօղոսեանին արձակելու մասին հոգաբարձ. և մանկավարժական ժողովների վճիռը համարելով ապօրինի և անարդար՝ պահանջում են վերստին ընդունել նորան դպրանոց։

Ի նկատի ունենալով աշակերտների այս ընթացքը, այլ և ուշադրութեան առնելով պ. Տեսչի յայտարարութիւնը, թէ բողոքարկու աշակերտները հրաժարվում են հնազանդել դպրանոցի մէջ ցարդ գոյութիւն ունեցող կարգերին ու կանոններին և միանգամայն անտես են առնում պ. Տեսչի կարգադրութիւնները՝ խանգարելով դասերի ընթացքը, Խորհրդարանս նոյեմբերի 22-ին որոշում է IV, V և VI դասարանները փակուած համարել, նոյն դասարանների երթևեկ և գիշերօթիկ աշակերտներին արձակել, թոյլ տալով նրանց վերստին աշակերտ ընդունուելու համար խնդիր մատուցանել վարչութեան, որի համար ժամանակ տալ նրանց մինչև յունուարի 16-ը։

Իւր այս որոշումներն անելով հանդերձ Հոգաբարձութիւնս հարկաւոր համարեց անմիջապէս գումարել քաղաքիս բոլոր վեց եկեղեցիների ծխական պատգամաւորներին և դէպքի ամէն հանգամանքներն ու մանրամասնութիւնները զեկուցանել նոցա ժողովին 'ի կշռադատութիւն։ Նոյեմբերի 22-ին, 44 պատգամաւորների ներկայութեամբ, կայացաւ արտակարգ ընդհանուր ժողովը, որը ուշադրութեամբ լսեց Տեսչի օգնականի և Հոգաբարձութեան զեկուցումները, ծանօթացաւ այն արտօնութիւններին ու դիւրութիւններին, որոնք՝ համաձայն աշակերտների դեռ անցեալ տարի մատուցած խնդրագրին՝ շնորհուած էին նրանց դպրանոցիս վարչութեան կողմից. այդտեղ զեկուցուեցաւ նաև աշակերտների նոր պահանջը—աշակերտական կազմակերպութիւն ունենալու անհրաժեշտութեան մասին, որը մանկավարժական և հոգաբարձական ժողովների կողմից սակայն համարուած էին անընդունելի։ Ապա բացատրութիւններ տուին և ժողովականների հարցերին պատասխանեցին արձակուած աշակերտների կողմից ուղարկուած 8 հոգի ներկայացուցիչները։ Այս վերջինները պնդում էին, որ Պօղոսեան աշակերտը դամբանական խօսելուն համար չպիտի արձակուէր դպրանոցից, որովհետև ինչ որ նա իւր դամբանականում ասել է և դեռ պիտի ասէր, եթէ նրան չընդհատէին, միանգամայն ճշմարտութիւն է. արդարև, նոքա դպրանոցի օթեաններում ապրելը համարում են միանգամայն վնասակար իրենց առողջութեան համար, ուստի և կոչ անելով եկեղեցում հրապարակով, յոյս ունէին այդ եղանակով հրաւիրել հասարակութեան ուշադրութիւնը և նոյն իսկ նորա միջամտութիւնը, որ օթեանները փակուին։

Պատգամաւորական ժողովը՝ ուշադրութեան առնելով թէ դպր. վարչութեան զեկուցումը և թէ աշակերտական ներկայացուցիչների տուած բացատրութիւններն ու գանգատները և խնդիրը իրենց համար ըստ ամենայնի պարզաբանուած համարելով որոշեց մանկավարժական և հոգաբարձական ժողովների այս խնդրում բռնած ընթացքը համարել նպատակայարմար և արած վճիռները ճանաչել կանոնաւոր։

Դեկտեմբերի 3-ին Խորհրդարանս հնարաւոր է համարում վերաբանալ IV դասարանը և պարապմունքները շարունակել, որովհետև բաւական թուով աշակերտներ ըսկսում են յաճախել դասերը։ Դեկտ. 9-ին տեղի է ունենում մանկ. և հոգաբարձ. խառն ժողով, որը ի նկատի ունենալով, որ աշակերտները իրենց արածները համարում են սխալ և խոստանում են հնազանդուել դպրանոցի մէջ գոյութիւն ունեցող կարգերին ու կանոններին, միաձայն որոշում է ընդունել նրանց վերստին։ Մնում են չընդու-

նուած 8 հոգի, որոնք դժկամակում են իրենց արարքը սխալ համարել· 'ի վերջոյ սոքա ևս զղջանում են և ընդունվում դպրանոց. չընդունուած մնում են երեք հոգի, բացի Պօղոսեանից, որոնցից երկուսին սակայն թոյլ է տրվում իբրև ազատ ունկնդիրներ յաճախել դպրանոց և տարուայ վերջը իրենց ընկերների հետ քննութեան ենթարկուել։

ՆՈՐ ՏԵՍՉԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ.

1906/7 ուս. տարուայ օգոստոս ամսից արդէն հրաժարուած էր իւր պաշտօնից Տեսուչ պ. Գալուստ Զարիֆեանը, և՝ դպրանոցի կանոնադրութեան համաձայն՝ Տեսչի օգնական պ. Ե. Շահազիզեանին յանձնուած էր նաև տեսչի պաշտօնակատարութիւնը, որ շարունակեց վարել մինչև 1907 թ. մայիսի 22-ը։

Տեսչական թափուր պաշտօնը ստանձնելու խնդիրներ տուած էին պ.պ. Լևոն Սարգսեան, Խաչատուր Սամուէլեան և Յովհաննէս Կոստանեան։ Սոցանից առաջինը խնդրի հետ միասին ներկայացրել էր նաև որոշ պայմաններ, որոնք համաձայն չէին Հոգաբարձութեանս մշակած և լրագրի մէջ յայտարարած պայմաններին. միւս երկուսը իրենց կողմից պայմաններ առաջարկած չէին։ Մայիսի 22-ին գումարուած նիստում Հոգաբարձութիւնս ձեռնարկեց տեսչի ընտրութեան։ Ի նկատի ունենալով, որ Լ. Սարգսեանը որոշ պայմաններով միայն կարող է ստանձնել տեսչի պաշտօնը, որոնք սակայն համաձայն չեն Հոգաբարձութեանս մշակած պայմաններին, Խորհրդարանս որոշեց նորա թեկնածութիւնը հանել մէջտեղից. քուէարկութեան չենթարկուեցան նաև միւս երկու թեկնածուները՝ իբրև ազգային դպրոցական կեանքում համեմատաբար նոր և պատասխանատու պաշտօններ չվարած անձինք։ Այնուհետև առաջարկուեցաւ դպրանոցիս վաղեմի ուսուցիչ և տեսչի պաշտօնակատար պ. Երուանդ Շահազիզեանի թեկնածութիւնը, որ և գաղտնի քուէարկութեամբ և միաձայն ընտրուեցաւ տեսուչ դպրանոցիս և նոյն տարուայ յունիսի 13-ին, թ. 1037 Հայրապետական կոնդակով հաստատուեցաւ յիշեալ պաշտօնում։

1907/8 ուս. տարուայ սկզբին Խորհրդարանս, 'ի նկատի ունենալով դպրանոցի դրամական անձուկ վիճակը, որոշեց տեսչի օգնականի պաշտօնը վերացնել, դորա փոխարէն ունենալ 4 վերակացու, որոնց և յանձնել օգնականի պարտականութիւնները, իսկ յաւելեալ աշխատանքի համար պ.պ. վերակացուներին տալ 100-ական ռուբլի վարձատրութիւն, որով նոցա ռոճիկը, մինչև օգնական հրաւիրուելը, եղաւ տարեկան 700 ռուբլի։ Բացի այս Հոգաբարձութիւնս հնարաւոր համարեց թոյլատրել վերակացուներին սակաւ քանակութեամբ դասեր ևս աւանդել դպրանոցի մէջ։

Ա. դասարանի զուգընթաց բաժինը 1909|10 ուս. տարուանից փակուելու և գիշերօթիկների թիւը համեմատաբար պակասելու պատճառով, առաջիկայ ուս. տարուայ մէջ Խորհրդարանս որոշեց ունենալ միայն երեք վերակացու՝ հարիւրական ռուբլի աւելացնելով նոցա վարձատրութիւնը, որով վերակացուների ռոճիկը կը լինի 800 ռ. տարեկան։

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐԱՆՈՑԻ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԵԼՈՒՄՈՒՏՔԻ

1906-7, 1907-8 ԵՒ 1908-9 ՈՒՍ. ՏԱՐԻՆԵՐԻ

ՀԱՇԻՒԸ

ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐԱՆՈՑԻ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԵԼՈՒՄՈՒՏՔԻ ՊԱՏԿԵՐԸ 1906|7 ՈՒՍ. ՏԱՐ. ՄԷՋ.

ՄՈՒՏՔ

Նախորդ ճեմարանական տարուանից մնացած էր .				1020	26
1. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ԹՈՇԱԿԱԴՐԱՄ·					
ա. ԳԻՇԵՐՕԹԻԿՆԵՐԻՑ	9430. —				
Եկեղեց. Հոգաբարձութիւնից՝					
Վ. Ախչիեանի 5 սանի	1500. —				
Մարգաս. Ընկերութ. 2 սանի . .	600. —	11530	—		
բ. ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐԻՑ ա. կարգի . . .		860	—		
գ. ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐԻՑ բ. » . .	1050. —				
Բարեգ. Ընկերութիւնից . . .	700. —				
Եկեղեց. Հոգաբարձութիւնից՝					
Մ. Քէլլէ-Շահինեանի 2 սանի . .	56. —				
Լ. Պաթրեանի 2 սանի . . .	56. —	1862	—		
դ. ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐԻՑ գ. կարգի		30	—	14282	—
2. ՍՏԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ՏՈԿՈՍՆԵՐ·					
ա. ԵԿԵՂԵՑ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԻՑ՝					
Խ. Դիլաչքովի դրամագլխի 1906 թ. յուլիսի կտրոն. մնացորդը . .	419. —				
Խ. Դիլաչքովի դրամագլխի 1907 թ. կտրոնները	3838. —	4257	—		
Լ. Պաթրեանի դրամագլխի տարեկան %-ի մնացորդը		64	—	4321	—
3. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՆՊԱՍՏ·					
ա. Քաղաքային վարչութիւնից սահմանուած նպաստը (11 ամսուայ)				6303	—
4. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՎԱՐՁԱԴՐԱՄ·					
ա. Կրպակների վարձակալներից		2877	49		
բ. Խալիբեան դպրոցի վարձակալից . . .		3000	—	5877	49
Փոխադրելի . .				31803	75

ԵԼՔ

1. ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԾԱԽՔ·					
ա. Տեսչի օգնականին . . .	1100. —				
Նորան՝ միանուագ վարձատրութ. .	300. —				
» Տեսչի պաշտօնակատ. համար .	900. —	2300	—		
բ. Տարեկան ռոճիկ ուսուցիչներին և վերակացուներին		18600	—		
գ. Տոկոսական յաւելումն ուսուցիչներին և վերակացուներին		2430	—		
դ. Ռոճիկ մանկ. ժող. քարտուղարին . . .		60	—		
ե. » տեսչի գրագրին		60	—		
զ. Տարեկան կենսաթոշակ նախկին տեսուչ պ. Զաքիխեանին					
1906|7 ուս. տ. համար . . .	1200. —				
1907|8 ուս. տ. օգոստ. ամսինը . .	100. —	1300	—		
է. Տարեկան կենսաթոշակ նախկին ուսուցիչ պ. Գ. Խաչատրեանին		300	—		
ը. Տարեկան ռոճ. Հոգաբարձութեան քարտուղարին		400	—		
թ. Տարեկան ռոճ. ծախսարարին		310	—		
ժ. » » ծառաներին		1318	17	27078	17
2. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾԱԽՔ·					
ա. Դասարանական պիտոյքներ		451	26		
բ. Մատենադարանի գրքեր		21	82		
գ. Լրագրներ և հանդէսներ բերելու . . .		110	60		
դ. Կազմարարին		76	40		
ե. Տօնական հանդէսներ կատարելու . . .		104	41	764	49
3. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾԱԽՔ·					
ա. ՍՆՆԴԱԳԻՆ՝ միս	1693. —				
հաց	1155, 59				
կաթ	268. 95				
այլևայլք . . .	1675 73	4793	27		
Փոխադրելի . .				27842	66

Փոխադրուած . .				31803	75

5. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՎԻՃԱԿ. ՏՈՒՐՔ.

ա. ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻՑ՝					
Ս. Լուսաւորիչ	600. —				
Ս. Յովհաննու-Կարապետի . . .	600. —				
Ս. Գէորգ	500. —				
Ս. Համբարձում . . .	50. —				
Ս. Թորոս . . . , .	50. —	1800	—		
բ. Ն.-ՆԱԽԻՋ. ՇՐՋԱԿԱՅ ԳԻՒՂԵՐԻ ԵԿԵՂԵՑ.					
Թոփտի գիւղի Ս. Սարգիս . . .	75. —				
Չալթր » Ս. Համբարձում . .	75. —				
Մեծ-Սալա » Ս. Աստուածածին .	75. —				
Նխիվեթա » Ս. Կարապետ .	25. —				
Փոքր-Սալա » Ս. Գէորգ . . .	25. —	275	—		
գ. ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻՑ.					
Ս. Պետերբուրգի Ս. Կատարինէ (1905/6 ուս. տար. տուրքի մնացորդը) . .	1500. —				
Մոսկուայի Ս. Խաչ	250. —				
Սիմֆերոպոլի Ս. Աստուածածին . .	30. —	1780	—	3855	—

6. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ԱՊԱՌԻԿ ՎԱՐՁԱԴՐԱՄ.

ա. Գէորգեանից՝ պետակ. կառավ. ժաման. մնացած .	150	—		
բ. Խազխզեանից » » » » .	299	34		
գ. Պետական գանձարանից՝ Խալիբեան դպրոցի 1904 և 1905 թ. վարձ	5633	06		
դ. Վոլֆսոնից » » » .	122	25		
ե. Պետական գանձարանից » » » .	95	23		
զ. Թերզեանից » » » .	175	—		
է. Իոֆֆէից » » » .	346	—	6820	88

Փոխադրելի . .	42479	63

Փոխադրուած . .		4793	27	27842	66
բ. ՀԱՆԴԵՐՁԱԳԻՆ—զգեստ, վերարկու և					
ճերմակեղէն . .	2332. 61				
կօշիկ . . .	663. —				
կրկնակօշիկ . .	174. —	3170	56		
գ. Նորոգութիւն դպրանոցական տան և հիւանդանոցի		835	74		
դ. Վառելիք—քարածուխ և փայտ . . .		1072	90		
ե. Լուսաւորութիւն—կերոսին և մոմ . . .		201	20		
զ. Ճերմակեղէնները լուանալու		422	50		
է. Բաղնիքի վարձ		81	70		
ը. Խոհանոցի, սեղանատան, ննջարանի պարագաներ և իրեր		357	21		
թ. Դասարանական կահկարասեաց նորոգութեան .		37	—		
ժ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ—դպր. տան .	114. 25				
» —ֆիզիք. թանգ.	27. 55	141	50		
ժա. Քաղաքահարկ		35	90		
ժբ. ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԾԱԽՔ—պ. գանձապահին՝					
Թէոդոսիա գնալ-գալու	100. —				
դպր. ծրագիրը տպելու	80. —				
Քերեստէճեան աշակերտի թաղման . .	27. 57	207	57		
ժգ. Մանր ծախք		235	60	11592	65

Փոխադրելի . .	39435	31

1004
15358

Հ.Ս.Խ.Հ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
С.С.Р.А Публичная Библиотека
7/XI-1922

Փոխադրուած . .			42479	63
7. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՑ.				
ա. Յիշատակարանների վաճառումից . . .	24	25		
բ. Այբբենարանների » . . .	23	—		
գ. Դասագրքերի » . . .	2	60	49	85
8. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՑՈՒՂԱՐԿՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ.				
ա. Քաջալեանի ժառանգներից . . .	100	—		
բ. Զեռնովի »	150	—		
գ Սարիեանի »	150	—	400	—
9. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՊԱՏԱՀԱԿԱՆ ՄՈՒՏՔ.				
ա. Հին զգեստների և կօշիկների վաճառ. . .	58	40		
բ. Ճաշի և հացի մնացորդի » . . .	29	77		
գ. Գետնախնձորի » » . . .	11	36		
դ. Այլևայլ հնոտիների » . . .	22	50	122	03
			43051	51

Փոխադրուած . .				39435	31
4. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ԾԱԽՔ.					
ա. Ռոճիկ պ. բժշկին		200	—		
բ. » հիւանդապահին . . .	215. —				
» » 1907|8 ուս. տ. հաշուին .	50. —	265	—		
գ. Դեղօրայք		123	47	588	47
Մնացորդ առ 1-ն օգոստոսի				3027	73
				43051	51

ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐԱՆՈՑԻ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԵԼՈՒՄՈՒՏՔԻ ՊԱՏԿԵՐԸ 1907|8 ՈՒՍ. ՏԱՐ. ՄԷՋ.

ՄՈՒՏՔ

Նախորդ ճեմարանական տարուանից մնացած էր .				3027	73
1. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ԹՈՇԱԿԱԴՐԱՄ.					
ա. ԳԻՇԵՐՕԹԻԿՆԵՐԻՑ	8920. —				
Եկ. Հոգաբարձութիւնից՝					
Վ. Ախչիեանի 5 սանի . . .	1500. —				
Մարգ. Ընկեր. 2 » . . .	600. —				
Մ. Նալբանդեանի 1 »	300. —	11320	—		
բ. ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐԻՑ ա. կարգի		960	—		
գ. ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐԻՑ բ. կարգի . .	1386. —				
Բարեգ. Ընկերութիւնից . . .	700. —				
Եկ. Հոգաբարձութիւնից՝					
Մ. Քելլէ-Շահինեանի 2 սանի . .	56. —				
Լ. Պաթրեանի » » . .	56. —	2198	—		
դ. ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐԻՑ գ. կարգի . . .		40	—	14518	—
2. ՍՏԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ՏՈԿՈՍՆԵՐ.					
ա. ԵԿ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹՈՒՆԻՑ					
Խ. Դիլաչբովի դրամագլխի 1908 թ. կտրօնները	3838. —				
Լ. Պաթրեանի դրամ. % . . .	92. —				
Մ. Թուսուզեանի » »	38. —	3968	—		
բ. ԸՆԹԱՑ. ՀԱՇՈՒՈՎ ձգուած դրամ. % .		79	12	4047	12
3. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՆՊԱՍՏ.					
ա. Քաղաքային վարչութիւնից սահմանուած 1907|8 ուս. տ. նպաստը				6876	—
4. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՎԱՐՁԱԴՐԱՄ.					
ա. Կրպակների վարձակալներից		2738	13		
բ. Խալիբեան գպր. վարձակալից		3000	—	5738	13
Փոխադրելի . .				34206	98

ԵԼՔ

1. ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԾԱԽՔ.					
ա. պ. Տեսչին՝ տեսչական ռոճ. . .	1800. —				
» բնակարանի վարձ . .	500. —	2300	—		
բ. Տարեկան ռոճիկ ուսուցիչներին . . .		14461	30		
գ. » » 4 վերակացուի . . .		2763	33		
դ. Տօկոսական յաւելումն ուսուցիչներին և վերակացուներին		1878	—		
ե. Մանկ. ժողովի քարտուղարին		60	—		
զ. Մատենադարանապետին		150	—		
է. Մարմնամարզութեան ուսուցչին . . .		60	—		
ը. Տեսչի գրագրին		180	—		
թ. Գ. Զարիֆեանին կենսաթոշակ (11 ամս.) . .		1100	—		
ժ. Գ. Խաչատրեանին » (8 ամս.) . .		200	—		
ժա. Հոգաբ. քարտուղարին		400	—		
ժբ. Ծախսարարին		300	—		
ժգ. Ծառաներին		1393	70	25246	33
2. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾԱԽՔ.					
ա. Ուսումնական պիտոյքներ		383	02		
բ. Կազմարարին		70	55		
գ. Լրագրներ և հանդէսներ բերելու		96	14	549	71
3. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾԱԽՔ.					
ա. ՍՆՆԴԱԳԻՆ՝ միս	1155. —				
հաց	1054, 16				
կաթ	286. 86				
այլեայլք . . .	1994 —	4490	02		
բ. ՀԱՆԴԵՐՁԱԳԻՆ՝ զգեստ և ճերմակ. .	2130. 07				
կօշիկ . .	630. 60				
կրկնակօշիկ . .	161. 32	2926	99		
Փոխադրելի . .		7417	01	25796	04

Փոխադրուած . .				34206	98

5. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՎԻՃԱԿ. ՏՈՒՐՔ.

ա. ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻՑ՝

Ս. Լուսաւորիչ	600. —				
Ս. Յովհաննու-Կարապետի . . .	600. —				
Ս. Գէորգ	500. —				
Ս. Աստուածածին (1905|6 ուս. տար.)	400. —				
Ս. Նիկողայոս (1906|7 «)	300. —				
» (1907|8 » հաշ.)	250. —				
Ս. Համբարձում . . .	50. —				
Ս. Թորոս	50. —	2750	—		

բ. Ն.-ՆԱԽԻՋ. ՇՐՋԱԿԱՑ ԳԻՒՂԵՐԻ ԵԿԵՂԵՑ.

Թոփտի գիւղի Ս. Սարգիս . . .	75. —				
Չալթր » Ս. Համբարձում . .	75. —				
Մեծ-Սալա » Ս. Աստուածածին .	75. —				
Նեսվիթա » Ս. Կարապետ . .	25. —				
Փոքր-Սալա » Ս. Գէորգ . .	25. —	275	—		

գ. ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻՑ.

Ս. Պետերբուրգի Ս. Կատարինէ . .	1500. —				
Մոսկուայի Ս. Խաչ	250. —	1750	—	4775	—

6. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ԱՊԱՌԻԿ ՎԱՐՁԱԴՐԱՄ.

ա. Խազիզեանից պետ. կառավ. ժամանակից մնացած	300	34		
բ. Իօֆֆէից	300	—		
գ. Գէորգեանից	110	—		
դ. Վոլֆսոնից	92	—		
ե. Թերզեանից	50	—	852	34

7. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՑ.

ա. Այբբենարանի վաճառումից			4	50
Փոխադրելի . .			39838	82

Փոխադրուած . .		7414	01	25796	04
գ. Նորոգութիւն դպրանոցական տան և հիւանդանոցի		334	77		
դ. Վառելիք—քարածուխ և փայտ . . .		1296	70		
ե. Լուսաւորութիւն—կերոսին և մոմ . . .		309	17		
զ. Ճերմակեղէնները լուանալու . . .		391	20		
է. Բաղանիքի վարձ		60	70		
ը. Խոհանոցի, սեղանատան, ննջարանի պարագաներ և իրեր		207	37		
թ. Դասարանական կահկարասեաց նորոգութեան .		23	14		
ժ. Ապահովագրութիւն՝ դպրանոց. տան .	100. 20				
» փիզիք. Թանգ. և մատեն.	35. 91	136	11		
ժա. Հարկ		25	10		
ժբ. Մարմնամարզութեան գործիքներ շինելու և բեմի կառուցման		280	56		
ժգ. Տօնական հանդէսներ կատարելու . .		122	63		
ժդ. Մանր ծախք		209	23	10813	69

4. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ԾԱԽՔ.

ա. պ. Բժշկին	200	—		
բ. Հիւանդապահին	240	—		
գ. ակնաբուժին	25	—		
դ. Դեղեր	185	23		
ե. Այլևայլք	63	68	713	91

5. ԽԱԼԻԲԵԱՆ ԴՊՐ. ԾԱԽՔ.

ա. Գնահատական տուրք	255	99		
բ. Շինութեան և տեղի պլանը հանելու . .	100	—		
գ. Զուբարեանին և Բոգդանեանին ճանապարհածախս (2 անգամուայ)	230	—		
դ. Պահապանին	70	—	655	99
Փոխադրելի . .			37979	63

Փոխադրուած . .			39838	82
8. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՊԱՏԱՀԱԿԱՆ ՄՈՒՏՔ.				
ա. Քարածուխի մանրուցքի վաճառումից . .	11	55		
բ, Խաչատրեանի կենսաթոշ. յետ. ստաց. . .	100	—	111	55
			39950	37

Փոխադրուած . .			37976	63
6. ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԾԱԽՔ.				
ա. Հոգաբարձ. փոխ-նախագահին Թիֆլիզ ուղեւորուելու՝ վանական կառավարութ. նախագիծ մշակող յանձնաժող. նիստերին մասնակցելու .	100	—		
բ. պ. Ռէիզեանին՝ Ս. Պետերբուրգ ուղեւորուելու՝ նպաստի յաւելման մասին միջնորդելու համար	200	—		
գ. Երկու աշակերտի տուն ճամբելու	22	31	322	31
Մնացորդ առ 1-ն օգոստոսի			1648	43
			39950	37

ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐԱՆՈՑԻ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԵԼՈՒՄՈՒՏՔԻ

ՄՈՒՏՔ

Նախորդ ճեմարանական տարուանից մնացած էր .				1648	43
1. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ԹՈՇԱԿԱԴՐԱՄ·					
ա. ԳԻՇԵՐՕԹԻԿՆԵՐԻՑ	7165. —				
Եկեղեց. Հոգաբարձութիւնից՝					
Վ. Ախչիեանի 5 սանի	1500. —				
Մարգաս. Ընկերութ. 2 սանի . .	600. —				
Մ. Նալբանդեանի 1 սանի . . .	350. —				
Բարեգ. Ընկերութիւնից՝					
տիկ. Խումաճեանի 1 սանի . .	350. —	10090	—		
բ. ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐԻՑ ա. կարգի . .	1475. —				
Եկեղեց. Հոգաբարձութիւնից՝					
Գ. Պօպովի 6 սանի (ամբ. տար.) .	300. —				
» 31 » (½ տար.) . .	775. —	2550	—		
գ. ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐԻՑ բ. կարգի . .	1574. —				
Եկ. Հոգաբարձութիւնից՝					
Գ. Պօպովի 2 սանի	60. —				
Մ. Քեյլէ-Շահինեանի 2 սանի . .	60. —				
Լ. Պաթրեանի 2 սանի . . .	60. —				
Բարեգ. Ընկերութիւնից՝					
Ուսման վարձ 25 սանի . . .	700. —	2454	—		
դ. ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐԻՑ գ. կարգի		10	—	15104	—
2. ՍՏԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ՏՈԿՈՍՆԵՐ·					
ա. ԵԿԵՂԵՑ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԻՑ՝					
Խ. Դիլաչքովի դրամագլխի 1909 թ. կտրոնները . . .	3838. —				
Լ. Պաթրեանի դրամ. % . . .	60. —				
Մ. Թուսուզեանի » » . .	38. —				
Գ. Կարօտկեանի » » . .	15. —	3951	—		
բ. ԸՆԹԱՑ. ՀԱՇ. ձգուած դրամ. % ց 1 յունուարի		21	56	3972	56
Փոխադրելի . .				20724	99

ՊԱՏԿԵՐԸ 1908|9 ՈՒՍ. ՏԱՐ. ՄԷՋ.

ԵԼՔ

1. ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԾԱԽՔ.					
ա. պ. Տեսչին՝ տեսչական ռոճ. . .	1800 —				
» բնակարանի վարձ . .	500. —	2300	—		
բ. Դասարանների և նախակրթարանների ուսուցիչներին		14242	42		
գ. Չորս վերակացուներին . . .		2795	58		
դ. Տօկոսական յաւելումն ուսուցիչն. .	1661. —				
» » վերակացուին	180. —	1841	—		
ե. Մանկ. ժողովի քարտուղարին		60	—		
զ. Տեսչի գրագրին		180	—		
է. Մատենադարանապետին		150	—		
ը. Հոգաբարձ. քարտուղարին և հաշուապահին. .		500	—		
թ. Կենսաթոշակ՝ նախկին տեսուչ Գ. Ջարխեանին . . .	900. —				
» Գ. Խաչատրեանին . .	75. —	975	—		
ժ. Ծախսարարին		300	—		
ժա. Ծառաներին		1306	96	24650	96
2. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾԱԽՔ.					
ա. Դասագրքեր և այլ պիտոյքներ		46	51		
բ. Կազմարարին		75	30		
գ. Մատենադարանի գրքեր		72	88		
դ. Լրագրներ և հանդէսներ բերելու . . .		79	82		
ե. Ֆիզիքական թանգ. պիտոյքներ . . .		14	65		
զ. Տօնական հանդէսներ կատարելու . . .		81	62		
է. Տեսչական դիւանի և այլ ծախքեր . . .		62	—	432	78
Փոխադրելի . .				25083	74

Փոխադրուած . .				20724	99

3. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՆՊԱՍՏ.

ա. Քաղաքային վարչութիւնից 1908|9 ուս. տար. նպաստը				6875	37

4. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՎԻՃԱԿ· ՑՈՒՐՔ·

ա. ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻՑ՝					
Ս. Լուսաւորիչ	600. —				
Ս. Կարապետ	600. —				
Ս. Գէորգ	500. —				
Ս. Աստուածածին . . .	400. —				
» 1906-7 և 1907-8 թ. համար	800. —				
Ս. Նիկողայոս (1907-8 ո. նպ. մնացորդը)	50. —				
Ս. Համբարձում . . .	50. —				
Ս. Թորոս	50. —	3050	—		
բ. Ն.-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ Ս. ԽԱՉ ՎԱՆՔԻՑ. 1908-9 ուս. տ. նպաստի հաշուին . . .		350	—		
բ. Ն.-ՆԱԽԻՋ. ՇՐՋԱԿԱՅ ԳԻՒՂԵՐԻ ԵԿԵՂԵՑ.					
Մեծ-Սալայի Ս. Աստուածածին .	75. —				
Չալթրի Ս. Համբարձում . .	75. —				
Թոփտի գիւղի Ս. Սարգիս . .	75. —				
Նեսվիթա » Ս. Կարապետ . .	25. —	250	—		
գ. ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻՑ.					
Մոսկուայի Ս. Խաչ	250. —				
Ս. Պետերբուրգի Ս. Կատարինէ . .	750. —				
» Եկ. Խորհրդից 1908-9 թ. միանուագ նպաստ	1000. —	2000	—	5650	—
Փոխադրելի . .				33250	36

Փոխադրուած . .				25083	74

3. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾԱԽՔ.

ա. ՍՆՆԴԱԳԻՆ՝ միս	1281. 35				
հաց	869, 93				
կաթ	218. 02				
այլևայլք . . .	1761 33	4130	63		
բ. ՀԱՆԴԵՐՁԱԳԻՆ — զգեստ, վերարկու և ճերմակեղէն . .	1197. 40				
կօշիկ . . .	626. —				
կրկնակօշիկ . .	104. 90	1928	30		
գ. Նորոգութիւն գպրանոցական տան և հիւանդանոցի		541	29		
դ. Վառելիք — քարածուխ և փայտ . . .		1700	—		
ե. Լուսաւորութիւն — կերոսին և մոմ . . .		278	45		
զ. Ճերմակեղէնները լուանալու		377	36		
է. Բաղնիքի վարձ		58	70		
ը. Խոհանոցի, սեղանատան, ննջարանի պարագաներ և իրեր		420	24		
թ. Ապահովագրութիւն՝ գպրանոց. տան .	100. 24				
» ֆիզիք. թանգ. և մատեն.	35 91	136	15		
ժ. Պետական և քաղաք. հարկ		22	—		
ժա. Մանր ծախք		197	42	9790	54

4. ՀԻՒՆԴԱՆՈՑԻ ԾԱԽՔ.

ա. Ռոճիկ բժշկին		200	—		
բ. » հիւանդապահին		200	—		
գ. Վարձատրութիւն ակնաբուժին		25	—		
դ. » ատամնաբուժին . . .		25	—		
ե. Դեղօրայք		183	27		
զ. Մանր ծախք		30	32	663	59
Փոխադրելի . .				35537	87

Փոխադրուած . .			33250	36

5. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՎԱՐՁԱԴՐԱՄ.

ա. Եղ. Խազիգեանից ց 20 օգոստ. 1909 . .	900	—		
բ. Ան Վոլֆսոնից ց 1 սեպտ. « . .	400	—		
գ. Գ. Գէորգեանից ց 15 օգոստ. « . .	400	—		
դ. Մ. Թերզեանից ց 1 ապր. « . .	233	34		
ե. Աւթանդիլեանից ց 1 օգոստ. « . .	166	67		
զ. Իօֆֆէից ց 1 նոյեմբ. « . .	420	—		
է. Շեչենկօից ց 1 օգոստ. « : .	133	33	2653	35

6. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ԱՊԱՌԻԿ ՎԱՐՁԱԴՐԱՄ.

ա. Իօֆֆէից՝ պարտքի հաշուին լրիւ . . .	194	—		
բ. Գէորգեանից » » » . . .	235	—		
գ. Խազիգեանից ի հաշիւ	300	33	729	33

7. ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՑ.

ա. Յիշատակարանների վաճառումից . . .	43	—		
բ. «Մեկնութիւն պատարագի» »	13	65	56	65

8. ԱՅԼԵՒԱՅԼ ՄՈՒՏՔ.

ա Յետ ստացուած ռոճիկներ	80	—		
բ. Աշակերտական տոմսերի վաճառումից . .	18	—		
գ. Անպէտք իրերի և հնոտիների » . . .	64	90	162	90
			36852	59

Փոխադրուած . .			35537	87

5. ԽԱԼԻԲԵԱՆ ԴՊՐ. ԾԱԽՔ.

ա. Ապահովագրութիւն տան	176	03		
բ. Պետական և քաղաք. հարկ	293	—		
գ. Յատակագիծը հանելու	10	50		
դ. Պահապանների ռոճիկ և այլն	525	—	1004	53
Մնացորդ առ 1 օգոստ. 1909 ամի . .			310	19
			36852	59

ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐԱՆՈՑԻ 1909- 1910 ՈՒՍ. ՏԱՐ. ՆԱԽԱՀԱՇԻՒԸ

ՄՈՒՏՔ

1. ՈՒՍՄԱՆ ԹՈՇԱԿՆԵՐ.					
ա. ԳԻՇԵՐՕԹԻԿՆԵՐԻՑ՝					
Թոշակառուներից . .	15×350=5250. —				
Ախչիեանի սաներից՝ . .	5×350=1750. —				
Մարդ. Ընկ. » . .	2×300= 600. —				
Նալբանդեանի » . .	1×350= 350. —				
Խնձորեանի » . .	1×350= 350. —				
Մելքոնեանի » . .	1×350= 350. —				
Պօպովայի » . .	1×350= 350. —	9000	—		
բ. ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐԻՑ ա. կարգի					
Թոշակառուներից՝ . .	24×50=1200. —				
Գ. Պօպովի սաներից՝ . .	25×50=1250. —	2450	—		
գ. ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐԻՑ բ. կարգի՝					
Թոշակառուներից՝ . .	45×30=1350. —				
Գ. Պօպովի սաներից՝ .	2×30= 60. —				
Քելլէ-Շահինեանի » . .	2×30= 60. —				
Պաթրեանի » . .	2×30= 60. —				
Բար. Ընկերութ. » . .	25×28= 700. —	2230	—	13680	—
2. ԴՐԱՄԱԳԼԽՆԵՐԻ %.					
ա. ԵԿԵՂԵՑ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԻՑ՝					
Դիւաչբովի դրամագլխի %		3838	—		
Պաթրեանի » »		60	—		
Թուսուզեանի » »		38	—		
Կարօտկեանի » »		30	—		
բ. ԸՆԹԱՑ. ՀԱՇՈՒԻ »		25	—	3991	—
3. ՆՊԱՍՏՆԵՐ.					
ա. Քաղաքային Վարչութիւնից . . .				6875	37
Փոխադրելի . .				24546	37

ԵԼՔ

1. ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԾԱԽՔ.					
ա. Տեսչին	1800. —				
» բնակարանի	500. —	2300	—		
բ. Դասարանական ուսուցիչներին . .	10500. —				
Նախակրթարանների » . .	2010. —	12510	—		
գ. Խմբապետին		200	—		
դ. Վերակացուներին		2400	—		
ե. Տոկոսական յաւելումն ռոճիկների . .		1700	—		
զ. Մանկ. ժողովի քարտուղարին		60	—		
է. Տեսչի գրագրին		180	—		
ը. Մատենադարանապետին		150	—		
թ. Հոգաբ. քարտուղարին և հաշուապահին .		500	—		
ժ. Տնտեսին		300	—		
ժա. Ծառաներին		1200	—		
ժբ. Զարխեանին՝ կենսաթոշակ		900	—	22400	—
2. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾԱԽՔ.					
ա. Ուսումնական պիտոյք		400	—		
բ. Մատենադ. համար գրքեր		30	—		
գ. Լրագրներ և հանդէսներ բերելու . . .		70	—		
դ. Կազմի		50	—		
ե. Դպրոցական հանդէսների		100	—	650	—
3. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾԱԽՔ.					
ա. Սննդեղէն		4000	—		
բ. Հանդերձեղէն		2000	—		
գ. Քարածուխ և վառելափայտ		1550	—		
դ. Նորոգութիւնք		800	—		
ե. Լուսաւորութիւն		300	—		
Փոխադրելի . .		8650	—	23050	—

Փոխադրուած . .				24546	37

4. ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ՀԱՍՈՅԹՆԵՐ.

ա. ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻՑ՝					
Ս. Լուսաւորիչ	600. —				
Ս. Կարապետ	600. —				
Ս. Գէորգ	500. —				
Ս. Աստուածածին	400. —				
Ս. Նիկողայոս	300. —				
Ս. Համբարձում	50. —				
Ս. Թորոս	50 —	2500	—		
բ. Ն.-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ Ս. ԽԱՉ ՎԱՆՔԻՑ.					
1908-9 ուս. տ. Նպաստի հաշուին . . .		850	—		
բ. Ն.-ՆԱԽԻՋ. ՇՐՋԱԿԱՅ ԳԻՒՂԵՐԻ ԵԿԵՂԵՑ.					
Մեծ-Սալայից	75. —				
Չալթրից	75. —				
Թոփտիից	75. —				
Նեսվիթայից	25. —				
Փոքր-Սալայից	25. —	275	—		
գ. ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻՑ.					
Ս. Պետերբուրգից	750. —				
Մոսկուայից	100. —	850	—	4475	—

5. ՎԱՐՁԱԴՐԱՄՆԵՐ.

ա. Կրպակների՝ վարձակալներից					
Խալիզեանից	1100. —				
Ալթանգիլեանից	500. —				
Գասպարեանից	500. —				
Իօֆֆէից	500. —				
Վոլֆսոնից	480. —				
Շեչենկօյից	200. —	3280	—		
Փոխադրելի . .				29021	37

Փոխադրուած . .		8650	—	23050	—
գ. Լուացք և բաղնիք		450	—		
է. Ննջարանի, սեղանատան և խոհանոցի պիտոյքներ		400	—		
ը. Ապահովագրութիւն տան, ֆիզիքական Թանգարանի և Մատենադարանի		136	—		
թ. Հարկ		22	—		
ժ. Մանր ծախք		200	—	9858	—

4. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ԾԱԽՔ.

ա. Ռոճիկ և վարձատրութիւն.					
Բժշկին	200. —				
Հիւանդապահին	240. —				
Աղախնին	80. —				
Ախնաբուժին	25. —				
Ատամնաբուժին	25. —	570	—		
բ. Դեղեր և այլ պիտոյքներ		120	—	690	—

5. ԽԱԼԻԲԵԱՆ ԴՊՐ. ԾԱԽՔ.

ա. Պահապաններին ռոճիկ, պետական հարկ և ապահովագրութիւն շինուածքին . . .				1000	—
Փոխադրելի . .				34598	—

Փոխադրուած . .	3280	—	29021	37
բ. *Տպարանի վարձը*	120	—	3400	—
6. ՍՏԱՆԱԼԻՔՆԵՐ.				
ա. *Ս. Նիկողայոս եկ.* 1908-9 *ուս. տար. նպաստը* .	300	—		
բ. *Փոքր-Սալա գիւղի* 1908-9 *ուս. տար. նպաստը* .	25	—		
գ. *Խազիզեանից՝ պետական կառավարութեան ժամանակից չգանձուած վարձագրամը* .	105	58		
դ. *Վոլֆսոնից՝ նոյն վարձագրամի հաշուին* . .	60	—	490	58
1908-9 *ուս. տար. մնացորդը* . . .			310	19
			33222	14
1909-10 *ուս. տար. բացը*			3016	84
			36238	98

Փոխ-Նախագահ՝ Մուշէ վարդապետ.

Գանձապահ՝ Ց. Շլթեան.

Փոխադրուած . .			34598	—
6. ՏԱԼԻՔՆԵՐ.				
ա. *Թերզեանին՝ միսի*	803	—		
բ. *Ոսկանեանին՝ նպարեղէնի*	237	98		
գ. *Տապօշնիկեանին՝ քարածուխի*	200	—		
դ. *Բախրուշինին՝ մահուդի*	250	—		
ե. *Այլեայլ տեղեր*	150	—	1640	98
			36238	98

Հոգաբարձ. անդամք.
Գ. Ռէիզեան.
Ա. Դերիջանեան.
Կ. Խոճայեան.
Ց. Միրզոյեան.

Քարտուղար՝ Ց. Բողդանեան.

Տեղեկագիր Դպրանոցի 1906—7, 1907—8 և 1908—9 ուսումն. տարիների համար, ըստ ուսումնականին.

ԴՊՐԱՆՈՑԻ ԿԱԶՄԸ.

Հաշուատուութեանս եռամեայ ընթացքում Դպրանոցս ունեցել է վեց հիմնական դասարան և երկու նախակրթարան։ Բացի սրանից 1906—7 ուսումն. տարում Ա. դասարանը և նախակրթարանի բարձր բաժինը ունեցել են զուգընթացներ, իսկ 1907—8 և 1908—9 ուսումն.տարիներում բարձր զուգընթացը փակուած է եղել և մնացել է միայն Ա. դասարանի զուգընթացը։

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ.

1906—7 ուսումն. տարում բոլոր դասարաններում եղել են տարեսկզբին 297 աշակերտ, որոնցից որ դասարանում որքան գետեղուած եղածը և աշակերտների տարուայ ընթացքում ցոյց տուած յառաջադիմութիւնը կարելի է տեսնել հետևեալ աղիւսակից։

Դասարաններ	Աշակերտների թիւը	Տարուայ մէջ դուրս եկողն.: յօժար կամք.	Տարուայ մէջ դուրս եկողն.: մանկ. ժողովի որոշմամբ	Փոխադրուած	Մնացած	Տարուայ վերջը դուրս եկողներ: յօժար կամքով կրկնողներ	Տարուայ վերջը դուրս եկողներ: մանկ. ժողովի որոշմամբ
Մինչև նախակ.	49	1	»	36	7	2	3
Բարձր հիմն.	32	»	»	24	4	»	2
Բարձր զուգ.	35	»	»	27	7	1	»
Ա. հիմն. դաս.	42	6	»	25	6	3	2
Ա. զուգ. դաս.	42	4	»	22	10	1	5
Բ. դասարան	41	1	»	25	12	1	2
Գ. դասարան	19	1	»	15	1	1	1
Դ. դասարան	18	»	1	13	3	1	»
Ե. դասարան	11	2	»	8	1	»	»
Զ. դասարան	8	1	1	»	»	»	»

Աշակերտներից 126-ը եղել են Թոշակաւոր, մնացածը ձրիավարձ։ Թոշակաւորներից 57-ը եղել են գիշերօթիկ, մնացածը երթևեկ։ Երթևեկներից 23-ը եղել են ա. կարգի թոշակաւոր, 41-ը՝ բ. կարգի և 5-ը՝ գ. կարգի, իսկ գիշերօթիկներից 25-ը իրենց ծախսով սովորողներ և 32-ը սաներ։

1907|8 ուսումն. տարում բոլոր դասարաններում եղել են 276 աշակերտ, որոնցից որ դասարանում որքան գետեղուած եղածը և աշակերտների տարուայ ընթացքում ցոյց ցոյց տուած յառաջադիմութիւնը կարելի է տեսնել հետևեալ աղիւսակից.—

Դասարաններ	Աշակերտների թիւը	Փոխադր.	Մնացած	Արձակուածներ: մանկ. ժողովի որոշմամբ	Արձակուածներ: յօժար կամքով
Մինչև նախակ.	31	23	8	»	»
Բարձր նախ.	50	37	10	1	2
Ա. հիմն. դաս.	34	19	11	2	2
Ա. զուգ. դաս.	34	19	8	3	4
Բ. դասարան	57	36	11	»	10
Գ. դասարան	25	16	5	3	1
Դ. դասարան	19	15	3	»	1
Ե. դասարան	14	12	2	»	»
Զ. դասարան	12	11 աւարտած	1	»	»
9	276	188	59	9	20

Աշակերտներից 138-ը եղել են ձրիավարժ. 138-ը՝ Թոշակաւոր։ Թոշակաւորներից 56-ը եղել են. գիշերօթիկ, 82-ը երթևեկ։ Երթևեկներից 24-ը ա. կարգի, 55-ը բ. կարգի և 3-ը գ. կարգի Թոշակաւորներ։ Գիշերօթիկներից 23-ը սովորել են իրենց ծախսով, 33-ը եղել ենսաներ։

1908|9 ուսումն. տարում բոլոր դասարաններում եղել են 273 աշակերտ, որոնցից ո՛ր դասարանում որքան գետեղուած եղածը և աշակերտների տարուայ ընթացքում ցոյց տուած յառաջադիմութիւնը կարելի է տեսնել հետևեալ աղիւսակից.—

Դասարաններ	Աշակերտների թիւը	Փոխադր.	Մնացած	Արձակուածներ	
				Մանկ. ժողովի որոշմամբ	յօժար կամքով
Միջին նախակ.	30	15	7	»	8
Բարձր նախակ.	37	26	6	»	5
Ա. հիմն. դաս.	34	17	10	»	7
Ա. զուգն. դաս.	32	19	7	»	6
Բ. դաս.	51	26	17	»	8
Գ. դաս.	39	26	7	»	6
Դ. դաս.	19	15	3	»	1
Ե. դաս.	18	15	1	»	2
Զ. դաս.	13	10 աւարտած	»	»	»
9	273	169	61	»	43

Աշակերտներից 151-ը եղել են թոշակաւոր, մնացածը ձրիավարժ: Թոշակաւորներից 106-ը եղել են երթեւեկ, 45-ը գիշերօթիկ: Երթեւեկներից 40-ը եղել են ա. կարգի թոշակաւոր, 65-ը՝ բ. կարգի, և 1-ը գ. կարգի: Գիշերօթիկներից 18-ը իրենց հաշւով սովորողներ, մնացածը սաներ:

Սաները այս երեք տարուայ ընթացքում պահուել են Խաչերես Դիլաչքովի, Վարդերես Ախչեանի, տիկ. Խնձորեանի, Մելքոնեանի, տիկ. Պօպովի, տիկ. Ակիմեանի, Խոմաջեանի, նախկին Մարդասիրական ընկերութեան, Բարեգործական ընկերութեան, Եկեղեցական հոգաբարձութեան (Նալբանդեանի անունով) Գ. Տիգրանեանի, Մ. Բալաբանեանի, Բաթրեանի, Թումասեանի և Ղլարեցի Իգմիրեանի անուններով, որոնցից ոմանք տարեկան որոշ գումարներ են հատուցել, ոմանք էլ միանուագ գումարներ են թողած եղել՝ տոկոսները այդ նպատակով գործադրելու համար. Մի-մի սան էլ դպրանոցս պահել է թեմից և ս. առաջնորդի անունով:

Աշակերտները ամենամեծ մասով եղել են Նախիջեւանի մեշչանինների զաւակներ, շրջակայ գիւղացիների որդիներ և փոքր մասով հոգեւորականների, տոհմական պատուաւոր քաղաքացիների, աստիճանաւորների և տաճկահպատակների ու պարսկահպատակների որդիք:

Աշակերտների ընդհանուր թուի տարէցտարի պակասելու պատճառը եղել է այն, որ հոգաբարձութիւնն ի նկատի առնելով, որ արդէն քաղաքումս վերաբացուել են ծխական դպրոցները, ձգտել է հետզհետէ վերջացնելու Դպրանոցիս նախակրթարանները և Ա. դասարան ընդունել քաղաքիս և շրջակայ հայ գիւղերի ծխական դպրոցներից աւարտածներին, որի հիման վրայ և փակել է նախակրթարանի ստորին հիմնական և զուգընթաց բաժինները, միջինի զուգընթացը և բարձրի զուգընթացը: Բացի սրանից, որոշում է եղել միջին նախակրթարան ընդունել միայն թոշակաւորներին, որ, յայտնի

բան է, նոյնպէս ազդել է աշակերտների թուի պակասելու վրայ:

Այս երեք տարուայ ընթացքում Դպրանոցիս լիակատար դասընթացքը աւարտել են 27 հոգի,—1906—7 ուս. թուին՝ 6 հոգի, 1907—8-ին՝ 11 հոգի և 1908—9-ին՝ 10 հոգի, որոնցից ոմանք ուսուցչի պաշտօն են ստացել քաղաքիս և գիւղերի ծխական դպրոցներում, մի մասը մտել է բարձրագոյն դպրոցներ և մի փոքր մասն էլ ծառայութեան է մտել զանազան առեւտրական հաստատութիւններ ու գրասենեակներ կամ զբաղուել իրենց սեփական գործով:

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄԸ:

Ուսուցչական կազմի մէջ այս երեք տարուայ ընթացքում մեծ փոփոխութիւն չէ եղած, միայն 1906—7 ուս. տարուայ վերջը հրաժարուել է պաշտօնից ֆրանսերէնի ուսուցիչ պ. Սահակ Թանդեանը, որի տեղ հրաւիրուել է պ. Հ. Աճառեանը, և 1907|8 ուսումն. տ. վերջը պ. Յարութիւն Խաչատրեանը, որի տեղը բռնել է պ. Ա. Տէր-Յարութիւնեանը, և պ. Յուսիկեանը, որի տեղը բռնել է պ. Յ. Ղարիբեանը:

Թէ որքան ուսուցիչ է եղել, ինչ առարկաներ են աւանդել, ինչ քանակութեամբ դասեր են ունեցել և ինչ ցենզի տէր են եղել նրանք, կարելի է տեսնել հետեւեալ աղիւսակից.—

Ուսուցիչներ	Որտեղ է աւարտած	Ինչ առարկայ է աւանդում	Շաբաթական քանի դաս
Շահազիզ Եր.	Լազարեան ճեմ. մասնագ. բաժ.	Հայոց լեզու	12
տ Գ. Քէլլէ-Շահին.	Գէորգ. ճեմ.	Կրօն	12
Զամինեան Ար.	Գէորգ. ճեմ.	Հ. լեզու, Հ. գրականութիւն	18
Բայբուրդ Յար.	Մոսկ. համալսար.	Մաթեմատիկա	26
Բաբիեան Աղ.	Նովորոսիյս համալսարան	Ռ. լեզու, Լատիներէն	27
Զուրաբեան Իշ.	Նովորոսիյս համալսարան	Ընդհ. պատմ., բնագիտ. աշխարհագր.	22
Ճենանեան Կոստ.	Լազարեան ճեմ. մասնագ. բաժ.	Ընդհ. պատմ., Ռ. լեզ.	24
Աճառեան Հր.	Սորբոնի համալսարանը	Ֆրանս., Հ. պատմ.	25
Չէօրէքչեան Գ. ս.	Գէորգ. ճեմ. և Լէյպցիգի համ. և կոնսերվ.	Ածաբանութիւն, Եկ. պատմ. երգ	20
Տէրտէրեան Յով.	Գէորգեան ճեմ.	Հ. լեզու	17
Տ. Յարութիւն. Ա.	Գէորգեան ճեմ.	Թուաբանութիւն	12
Զաթալբաշ Ս.	Նախիջ. Թեմ. դպրանոց	Գեղագրութիւն, Աշխարհագր.	16
Կարապետեան Յար.	Պետերբուրգի ուսուցչակ. ինստիտ.	Ռ. լեզու	17
Ղարիբեան Յով.	Մոսկ. նկարչ. դպրոցից	Նկարչութիւն	8
Լիպլէջեան Ս.	Ունի երգեցողութ. ուսուցչի ցենզ	Երգեցողութիւն	4

Դպրանոցս այս երեք տարուայ ընթացքում կառավարուել է չորս վերակացուով, որոնք մասնակցել են ուսուցչական ժողովներին և, բացի իրանց զուտ վերակացուական պարտականութիւնից, բռնել են և բացակայ ուսուցիչների դասերը։ Վերակացուների կազմի մէջ ամէն տարի փոփոխութիւն է եղել. 1906—7 թ. պաշտօնավարել են պ.պ. Մելիքեան, Տէր-Յարութիւնեան, Ծ. Զուրաբեան և Վ. Զուրաբեան, որոնցից հետեւեալ երկու տարում հետզհետէ հրաժարուել են երկու Զուրաբեանները և Տէր-Յարութիւնեանը, որոնց տեղ հրաւիրուել են պ.պ. Ահարոնեան, Մելիք-Օհանջանեան և Մ. Յովհաննիսեանը։

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ.

Դպրանոցիս գրքերի թիւը հաշուետուութեան տարիների ընթացքում հետզհետէ աճել է։ Թէ որքան գիրք է ունեցել մատենադարանս 1006—7 ուս. տար. և հետեւեալ երկու տարում, որքան նոր գիրք է ձեռք բերուել, կարելի է տեսնել հետեւեալ աղիւսակից.—

1906—7		1907—8		1908—9	
Հայեր.	Ռուս.	Հայեր.	Ռուս.	Հայեր.	Ռուս.
1413	835	1459	873	1673	900

Բացի սրանից, հայագիտութեան վերաբերեալ 53 անուն 68 հատոր գիրք է ստացուել պ. Յ. Պալեանից, որ յատկապէս բերել է տուել և նուիրել Դպրանոցիս այդ գրքերը ի յիշատակ իւր վաղամեռիկ Բաղդասար եղբօրը։

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՄԱՍԻՆ

Դպրանոցիս առողջական վիճակը բաւարար է եղել։ Թէև գիշերօթիկների մէջ պատահել է հիւանդութեան վտանգաւոր դէպքեր, բայց բարեբաղդաբար բոլորն էլ յաջող ելք են ունեցել։ Միայն 1906—7 ուսումն.տար. պատահել է մի դժբախտ դէպք — վախճանուել է գիշերօթիկ սան Լ. Քերեստեճեանը, որի մահը և ծառայել է սկզբնապատճառ այդ տարում Դպրանոցումս տեղի ունեցած աշակերտական խլրտումներին։

Հանգուցեալ Լ. Քերեստեճեանը հնացած ոսկրացաւ հիւանդութեամբ մտել էր դպրանոց և դպրանոցումս էլ անցկացրած օրերը մեծ մասով անկողնին էր ծառայել։ Դպրանոցիս վարչութիւնը 1904—5 ուսումն. տար. վերջում նկատելով, որ Քերեստեճեանի հիւանդութիւնը օրէցօր աւելի ու աւելի զարգանում է և որ նա չպիտի կարողանայ իր ուսումը շարունակել Դպրանոցումս, տարին վերջանալուց յետոյ ուղարկել էր նրան հայրենիք, գրելով և հասկացնելով հօրը, որ նրա որդին կարօտ է լուրջ բժշկութեան և որ հայրենիքում նրա մնալը աւելի օգտաւէտ է, բայց հայրը, ամառուայ արձակուրդները անցնելուց յետոյ, նորից ուղարկել էր նրան դպրանոց, յայտնելով որ նա արդէն ապաքինուած է։

Հիւանդանոցը, որ ունեցել է, իւր յատուկ բժիշկը և հիւանդապահը, բացի գիշերօթիկներից, խնամել է և երթևեկներին, որոնք ուսման ժամանակ Դպրանոցումս մի

որև է բժշկական խնամքի և դարմանի կարօտութիւն են ունեցել։

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ.

Մանկավարժական ժողովը այս երեք տարուայ ընթացքում ունեցել է 74 նիստ. 1906—7-ին՝ 32 նիստ, 1607—8-ին՝ 25, և 1908—9՝ 17 նիստ, որոնք նուիրուած են Դպրանոցիս կանոնադրութեամբ իրան վերապահած բազմաթիւ խնդիրների քննութեան և լուծման։ Շատ նիստերի քննութեան առարկայ են եղել, բացի աշակերտական խլրտումների խնդրից, և մի քանի կարևոր խնդիրներ, ինչպէս Դպրանոցիս դասաթուերի նոր ցուցակ մշակելու խնդիր, աշակերտական զբօսանքներ և էքսկուրսիաներ կատարելու խնդիր, աշակերտների բարձրագոյն դպրոցները մտնելու խնդիր, էքստերների խնդիր, նոր ծրագիր մշակելու խնդիրներ և այլն։

Դպրանոցիս դասաթուերի ցուցակը կարօտ լինելով վերամշակման, ժողովը մշակել և կազմել է մի նոր ցուցակ, աւելի համապատասխան ժամանակի պահանջման։ Գլխաւոր տարբերութիւնը հնի և նորի մէջ եղել է այն, որ նորի մէջ աւելացրած են Բնագիտութեան, Հայոց պատմութեան և Ռուսաց լեզուի դասերը և պակասեցրած են կրօնի և կրօնական առարկաների դասերը, որ համեմատաբար աւելի դաս ունէին, քան թէ որ պահանջում էր Դպրանոցումս այդ առարկաների լիակատար դասընթացքն անցնելու համար։

Մանկ. ժողովը աշակերտական զբօսանքներ և էքսկուրսիաներ կատարելու մէջ մեծ խորհուրդ տեսնելով, կամեցել է 1907—8 ուս. տարում Ե. դասարանի աշակերտներին ուսուցիչների մէկի առաջնորդութեամբ ուղարկել հայրենիք ճանապարհորդելու և այդ նպատակով կազմել է մի առանձին ծրագիր զբօսանքաշրջանի, որի կեդրոնը պիտի լինէր Մ. Աթոռը և զբօսանքի տեղերը նրա շրջակայքը։ Սակայն դժբաղդաբար այդ տարում չի կարողացել իրագործել իւր օգտաւէտ դիտաւորութիւնը։ Դրան, նախ՝ արգելք է հանդիսացել այն հանգամանքը, որ երկաթուղիների և շոգենաւերի վարչութիւնները մերժել են արտօնեալ, պակասացրած գներով տոմսակներ տալ, պատճառ բերելով, որ դպրանոցս չի մտնում այդպիսի արտօնութիւններ ունեցող դպրոցների շարքը։ Երկրորդ՝ լինելիք ծախքերի ծանրութիւնը, որ Դպրանոցը ոչ մի կերպով չի կարողացել հոգալ իւր առանց այն էլ սուղ միջոցներից և երրորդ՝ տարուայ ձախողակ հանգամանքները, որ միջոց չեն տուել վարչութեանս ոչ մի ուրիշ տեղից կամ աղբիւրից ճարել, գտնել հարկաւոր գումարը։ Վարչութիւնը կարողացել է միայն այն անել, որ դիմել է ճանապարհների հաղորդակցութեան նախարարութեան և թէև ուշ, բայց և այնպէս վերջ 'ի վերջոյ կարողացել է մեր Դպրանոցը ևս մտցնել տալ վերոյիշեալ արտօնութիւնները ունեցող դպրոցների շարքը, որով և հեշտացրել է ապագայում այդ ձեռնարկութեան իրագործումը։

Ունենալով իւր ձեռքին նախարարութեան թուղթը, որով արտօնութիւն է տրւում դպրոցներին աշակերտական էքսկուրսիաների ժամանակ տոմսակի գնի միայն քառորդ արժէքը հատուցանելու, ժողովս յաջորդ տարին աւելի եռանդով կպաւ գործին և կարողացաւ վերջապէս մի գումար ձեռք բերել, որ միջոց տուեց 1908—9 ուս. տարուայ վերջում Ե. դասարանի աշակերտներից 13 հոգի շնորհ. Չէօրէքչեան Գէորգ սարկաւագի ղեկավարութեամբ ուղարկել Կովկաս՝ հայրենիքի նուիրական տեղերը տեսնելու։ Ճանապարհորդութիւնը տևեց 40 օր։ Աշակերտները ճանապարհորդութեան մի մեծ

շրջան կատարեցին անցնելով Բագուից, Թիֆլիսից, Երևանից և Ալեքսանդրապոլից և այցելելով Անին, Հառիճը, Հաղպատն ու Սանահինը, Սևանը, Գեղարդը, Խոր-վիրապը, Ս. Էջմիածին, Օշականը, Աշտարակը, Յանավանքը, Սաղմոսավանքը և վերադառնալով ռազմավիրական ճանապարհով և հանքային ջրերով։

1906—7 ուսումն. տար. մանկավարժ. ժողովը ի նկատի առնելով, որ երջանկայիշատակ Մակար կաթուղիկոսի ժամանակաւորապէս հաստատած ու գործադրութեան մէջ մտած և նրանից յետոյ երկրորդ անգամ մշակուած Դպրանոցումս աւանդուող առարկաների ծրագրները շատ հնացել են, ձեռնարկել է մշակել և կազմել նոր ծրագրներ, որոնցից ընդհանուր առարկաներին վերաբերեալ մասը արդէն պատրաստուել, տպագրուել է և մնում է միայն հայկական առարկաներինը, որ թէև նոյնպէս մշակուել, պատրաստուել է, բայց դեռ չի տպագրուել։ Ծրագրները մշակելու դժուար գործում ժողովս ղեկավարուել է հայկական առարկաների վերաբերմամբ այն սկզբունքով, որ աշակերտները, ըստ կարելւոյն, ամփոփ տեղեկութիւն ստացած լինին անցած առարկաներից և ստացած գիտութիւններն էլ համապատասխան լինեն ժամանակին հոգուն և մեր հասարակութեան իսկական պահանջներին, իսկ ընդհանուր առարկաների վերաբերմամբ նոքա ձեռք բերած լինեն այնպիսի զարգացումն ու այնքան գիտութեան պաշար, որ ոչ մի քանով յետ չմնան գիմնազիոնների աշակերտներից և կարողանան հեշտութեամբ հասունութեան քննութիւն տալ և մտնել համալսարան։

Եւ առհասարակ մեր աշակերտների համալսարան մտնելու խնդիրը մանկավարժական ժողովիս առանձին հոգացողութեան առարկայ է եղել. նա գրագրութիւն է ունեցել այդ մասին մեր միւս թեմական դպրանոցների մանկավարժական ժողովների հետ և հարցրել ու իմացել է նրանց կարծիքը այդ խնդրի վերաբերմամբ. դպրանոցի ծրագիրն է ուղարկել բարձրագոյն դպրոցներ մեր ընթացաւարտներին առանց քննութեան ընդունելու համար և այլն։ Եւ առհասարակ մանկավարժ. ժողովը այն կարծիքին է եղել, որ դպրանոցս չի կարող ցանկալի յաջողութիւնն ունենալ, մինչև որ իրաւունք չունենայ իր աշակերտներին բարձրագոյն դպրոցներն ուղարկելու, ուստի և որոշել է ամեն ջանք թափել և չխնայել ոչ մի աշխատանք այդ նպատակին հասնելու համար։

1906-7 ուսումն. տարում աւարտող աշակերտների հետ միասին քննութիւն են տուել աւարտական վկայական ստանալու համար և մի քանի էկստերներ։ Ժողովը ՚ի նկատի առնելով այն դժուարութիւնները, որոնց ենթարկւում են էքստերները բազմաթիւ առարկաներից միաժամանակ քննութիւն տալու միջոցում և կամենալով թեթևացնել նրանց աշխատանքը և աւելի արդիւնաւոր անել, մի կարգաւորութիւն է արել, որով այսուհետև բաւական դիւրութիւն է ընծայւում այդպիսիներին։ Նա որոշել է վերջնական քննութիւնները էքստերների բաժանել երկուս մասի, երկու նուագ տալու—Յունուարին՝ նախկին դասարաններում վերջացած առարկաներից և Մայիսին՝ վեցերորդ դասարանի առարկաներից, թողնելով այս դիւրութիւնը վայելելը կամ դրանից օգտուելը ցանկացողների կամքին։

ՀԱՆԴԻՍՆԵՐ ԵՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

Դպրանոցումս այս երեք տարուայ ընթացքում եղել են հանդէսներ—դպրանոցի տարեդարձի օրը՝ նոյեմբերի 8-ին և Վարդանանց տօնի օրը։ Հանդէսներին սարքուել

են աշակերտական ներկայացումներ, գրական երեկոյթներ և պարերեկոյթներ։ Բացի հանդէսներից, ամեն տարի էլ կարդացուել են աշակերտների համար մատչելի դասախօսութիւններ, որոնց նիւթերը առնուած են եղել ազգային պատմութիւնից ու գրականութիւնից, ընդհանուր և ռուսաց գրականութիւնից, և բնագիտական առարկաներից։

Տեսուչ՝ Ե. Շահազիզ.

ՀՍԽՀ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
С.С.Р.А Публичная Библиотека
7/XI 1922
имени Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ-ՀԱՆՐԱՅԻՆ
Հ. Հ.
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

21005

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0055908